

**МОНІТОРИНГ
ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНОЇ ПРОГРАМИ
«ІСТОРІЯ»**

**другого (магістерського) рівня вищої освіти
за спеціальністю 032 Історія та археологія
галузі знань 03 Гуманітарні науки
Кваліфікація: Магістр історії та археології**

Згідно із Законом України «Про вищу освіту» система забезпечення закладами вищої освіти якості освітньої діяльності та якості вищої освіти (система внутрішнього забезпечення якості) передбачає здійснення постійного моніторингу змісту вищої освіти, який полягає у періодичному аналізі та перегляді освітніх програм, навчальних планів, робочих програм навчальних дисциплін на предмет їх відповідності нагальним вимогам ринку праці, потребам здобувачів вищої освіти тощо. Моніторинг здійснюється шляхом проведення зустрічей і опитування студентів, випускників, стейкхолдерів.

I. Проведення анонімного анкетування

Моніторинг ОП *Історія та археологія* здійснюється з метою забезпечення зворотного зв'язку зі здобувачами вищої освіти шляхом обговорення актуальних питань освітнього процесу та проведення анонімного анкетування. Метою такого моніторингу є вивчення рівня задоволеності здобувачів вищої освіти якістю освітньо-професійної програми, освітнього процесу, матеріально-технічних та навчально-методичних матеріалів.

Моніторинг задоволеності якістю освіти здобувачів проводиться щорічно. У результаті проведеного опитування, яке було запропоновано здобувачам, отримано наступні результати:

Чи були Ви ознайомлені зі змістом та особливостями засвоєння освітньої (освітньо-професійної/освітньо-наукової) програми на початку Вашого навчання?

Так – 100%

Чи достатній, на Вашу думку, зміст переліку навчальних дисциплін освітньої (освітньо-професійної/освітньо-наукової) програми для Вашої якісної професійної підготовки?

Так – 100%

Чи всі навчальні дисципліни, які Ви вивчаєте (вивчали), є необхідними для Вашої професійної діяльності?

Так – 100%

Які навчальні дисципліни необхідно включити до освітньої (освітньо-професійної/освітньо-наукової) програми підготовки фахівців Вашої спеціальності?

Необхідно збільшити кількість дисциплін практичного характеру, зокрема, археологічних у контексті наукових досліджень (наприклад, запровадити «Методику графічної фіксації археологічних матеріалів у наукових

дослідженнях», що включає, також роботу студентів з 3D-принтером в археологічній лабораторії). Один із здобувачів вищої освіти висловився за запровадження навчальної дисципліни «Поділлезнавство». Водночас, в одній із анкет пропонувалося вилучити з ОП навчальну дисципліну «Методика і академічна доброчесність наукових досліджень з історії та археології», оскільки, на думку респондента, її доцільно опановувати студентам 1 курсу бакалаврського рівня вищої освіти «для кращого розуміння та написання есе, рефератів, курсових та кваліфікаційних робіт».

Чи реалізували Ви право на вибір навчальних дисциплін упродовж терміну Вашого навчання за освітньою (освітньо-професійною/освітньо-науковою) програмою?

Так – 100%

Чи достатньо виділено часу на Вашу практичну підготовку в освітній (освітньо-професійній/освітньо-науковій) програмі?

Так – 100%

Чи вдалося Вам реалізувати свої фахові вподобання та здібності під час опанування навчальних дисциплін освітньої (освітньо-професійною/освітньо-науковою) програми?

Так – 100%

На Вашу думку, чи правильно структурно та логічно побудований освітній процес за навчальним планом освітньої (освітньо-професійною/освітньо-науковою) програми, за якою Ви навчаєтесь?

Так – 85,7%

Чи виконували Ви завдання самостійної роботи з навчальних дисциплін навчального плану освітньої (освітньо-професійною/освітньо-науковою) програми?

Так – 100%

Упродовж навчання за освітньою програмою чи повідомляли Вам викладачі інформацію про можливості її опанування в умовах внутрішньої/міжнародної академічної мобільності?

Так – 100%

Чи завжди у Вас була можливість консультуватись із викладачами з навчальних дисциплін навчального плану Вашої освітньої (освітньо-професійною/освітньо-науковою) програми?

Так – 100%

Чи надавали викладачі рекомендації для виконання самостійної роботи з навчальної дисципліни щодо необхідної літератури, електронних джерел чи інформацію про використання платформи MOODLE?

Так – 100%

Чи використовують викладачі в освітньому процесі мультимедійні засоби під час проведення різних видів навчальних занять?

Так – 100%

Ваша загальна оцінка якості навчально-методичного та інформаційного забезпечення освітнього процесу?

Відмінно – 57,1%, добре – 42,9%.

Результати моніторингу ОП Історія та археологія випускниками:

У результаті проведеного опитування, яке було запропоновано випускникам, отримано наступні результати:

На запитання, що було для вас важливим при виборі майбутньої професії переважали: *«можливість кар'єрного зростання; престижність професії; відповідність наявних у мене знань, здібностей та нахилів у майбутній професійній діяльності; гідна заробітна плата в майбутньому; перспективи працевлаштування; зміст професійної діяльності, можливість отримати безкоштовну освіту, можливість отримати незалежність від батьків, садкоємність поколінь».*

На що випускники орієнтувалися при виборі майбутньої професії?

- особиста думка – 66,6%;
- поради батьків – 16,7%;
- інформація представників установи – 16,7%;

На запитання, як Ви вважаєте, обрана Вами професія затребувана на ринку праці, респонденти відповіли наступним чином:

- так, затребувана – 58,3%;
- зараз не затребувана, але буде затребувана у майбутньому – 16,7%;
- важко відповісти – 25,0%.

До того ж більшість випускників вважає, що достатньо отримали знань в процесі навчання для майбутньої професійної діяльності

- достатньо – 86,6%;
- мені не вистачає практичних знань – 13,4%.

Щодо отриманого досвіду роботи, то 53,8% відповіли, що «так» вони працюють за спеціальністю, 46,2% зізналися, що працюють, але не за спеціальністю.

Респонденти знайшли своє перше місце роботи:

- звернувся до кадрового агентства – 10%;
- за порадою друзів – 10%;
- за рекомендацією навчального закладу – 20%;
- допомогли викладачі – 40%;
- самостійно за допомогою резюме – 20%.

З якими труднощами Ви зіткнулися при пошуку роботи?

- немає досвіду роботи – 6,7%;
- моя спеціальність не користується попитом на ринку праці – 33,3%;
- труднощів не виникало – 53,3%;
- недостатньо професійних знань і навичок – 6,7%;

Чи довелося Вам перенавчатися або навчатися новим знанням під час вступу на роботу?

Так – 63,3%;

Ні – 36,6%.

На запитання, чи задоволені рівнем своєї освіти, респонденти відповіли, що:

Повністю задоволений – 72,7%;

Скоріше задоволений – 28,3%.

Випускники висловлювали такі пропозиції: «надавати більше практики щодо викладання історії», «поглибити та вдосконалити комунікацію між студентами та стейкхолдерами», «підвищити ефективність та якість освіти за допомогою цифрових технологій», «налагодити комунікативні аспекти викладач-студент, зокрема надання останньому психологічної підтримки», «збільшити кількість годин на власне історичні дисципліни (історія, археологія, історіографія, теорія і методологія історії), ніж іншим побічним і другорядним предметам. Зокрема, дослідження всесвітньої історії повинно бути більш всеохоплюючим і стояти на тому ж високому рівні, як вивчення історії України».

Результати моніторингу ОП Історія та археологія стейкхолдерами:

На запитання про найбільш впливові чинники на ефективність професійної діяльності фахівця освітньої програми спеціальності відповіді були представлені різнобічні (*рівень загальнотеоретичної підготовки, який включає базові (професійні) знання і практичні вміння та навички; стратегічне мислення та націленість на кінцевий результат; здатність працювати у команді та ефективно представляти спільні результати праці*).

Щодо якості підготовки випускників К-ПНУ, то 75% респондентів відповіли, що оцінюють її як високу, 25% – достатню.

Одне з питань передбачало оцінку стейкхолдерами переваг чи недоліків у підготовці за даною ОП здобувачів вищої освіти. Зокрема, стейкхолдери звертають увагу, що ОП забезпечує якісну теоретичну та практичну підготовку фахівців з історії та археології, які вчасно та на належному рівні адаптуються до реалій ринку праці. Вони відзначають високий рівень теоретичної підготовки і розвиток м'яких навичок випускників. Водночас, стейкхолдери, беручи до уваги те, що в умовах Кам'янця-Подільського, багатого своїми унікальними історичними та археологічними об'єктами, варто більше уваги приділити польовим дослідженням (археологічним розкопкам), забезпечити їх матеріальну підтримку. Один із стейкхолдерів вважає за доцільне посилити дослідницьку складову в структурі освітнього процесу, освітньої діяльності загалом, що дасть можливість, з однієї сторони, формувати компетентного фахівця, здатного ефективно працювати в умовах, які постійно змінюються, з іншого – готувати себе до інноваційної діяльності і реалізувати ці спроможності ще у процесі професійного становлення (розробляти інноваційні моделі використання історичного знання у межах актуальної ситуації, готувати проекти, стартапи, брати участь у молодіжних конкурсах, грантовій діяльності). Потенціал підготовки до проєктувально-дослідницької діяльності магістранта мають всі навчальні дисципліни (через використання дослідницьких методів навчання), у рамках яких є можливість інтегрувати теорію і практику дослідницької діяльності (моделювати конкретні проєкти на основі вивчення теоретико-методичної складової цієї навчальної дисципліни).

Стейкхолдери стверджують, що якість підготовки фахівців спеціальності Історія та археологія відповідає сучасним вимогам ринку праці (100%)

Серед недоліків у підготовці фахівців переважає *«недостатній рівень практичної підготовки (33,3%); відсутність бажання до саморозвитку та самоосвіти (11,1%); низька виробнича дисципліна (11,1%)»*. При цьому 44,4% респондентів відповіли, що недоліки відсутні. Відповідно до цього опитані рекомендували підвищити навички саморозвитку та самоосвіти (50%), рівень виробничної дисципліни (12,5%), практичної підготовки студентів (37,5%). Стейкхолдери рекомендували ввести такі дисципліни: «Тафономія», «Історія економічної думки», «Основи проєктної діяльності», «Українську та світову історичну літературу». Крім того, вони вважають, що потрібно збільшити кількість годин на вивчення історії України, а також розширити можливості для опанування здобувачами навичок роботи із архівними документами, як базовим елементом для організації наукового дослідження.

ОП Історія та археологія забезпечує формування необхідних загальних і спеціальних (фахових) компетентностей у випускників. 100% респондентів дали позитивну відповідь на поставлене запитання.

II. Обговорення освітньої програми на засіданні кафедри

18 жовтня 2024 р. відбулося засідання кафедри, на якій гарант освітньої програми Історія спеціальності 032 Історія та археологія магістерського рівня вищої освіти професор Олександр Комарницький поінформував присутніх, що на сайті НАЗЯВО оприлюднено звіт «Про результати акредитаційної експертизи освітньої програми». Він звернув увагу на позитивні практики взірцевого характеру за ОП, які містяться у звіті. Водночас, гарант ґрунтовно зупинився на рекомендаціях експертної групи, яка проводила акредитаційну експертизу, і які потрібно взяти до уваги під час моніторингу ОП, а саме:

1) продовжувати практику систематичних обговорень ОП з різними групами стейкхолдерів та оприлюднення результатів обговорення на сайті ЗВО;

2) згідно зі змінами до Закону «Про вищу освіту» внести уточнення в опис ОП щодо «форми здобуття освіти за цією освітньою програмою» (стаття 9-1). Також внести уточнення в назви вказаних в ОП професій відповідно до зміни №10 в Національному класифікаторі України (КП ДК 003:2010);

3) у новій редакції ОП та НП зробити рівнозначними за обсягом всі вибіркові ОК з метою удосконалення системи формування індивідуальної освітньої траєкторії здобувачів;

4) продовжити практику інформування здобувачів ВО щодо можливостей інформальної/неформальної освіти;

5) до початку наступного 2025-2026 н.р. викладачам, які читають ОК Теорія і методологія історії, Історія українсько-російських відносин (XX–початок XXI ст.), оновити список літератури до курсів; до початку наступного 2025-2026 н.р. НПП, які викладають ОК «Теорія і методологія історії», «Методика і академічна доброчесність», «Методика наукових досліджень», «Іноземна мова (за професійним спрямуванням)», переглянути їх на можливість вилучення російськомовної літератури;

6) послідовно дотримуватись термінів можливості зміни теми кваліфікаційної роботи, прописаних в «Методичних рекомендаціях з написання кваліфікаційних робіт для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти історичного факультету»;

7) продовжувати практику розроблення освітніх компонентів практичного та дослідницького спрямування, які є темами безпосередніх наукових зацікавлень викладачів та результатом їх взірцевого рівня академічної та професійної кваліфікації; продовжувати практику провадження на безоплатній основі сертифікатних програм для гарантів ОП «Акредитація ОП: механізми забезпечення якості вищої освіти в К-ПНУ» та додаткового преміювання викладачів відповідно до «Положення про додаткове преміювання науково-педагогічних та інших працівників К-ПНУ за особливі досягнення у навчальній, методичній і науковій роботі»; продовжувати практику систематичного залучення викладачів-практиків до реалізації освітнього процесу;

8) для кращого інформування студентів наповнити сторінки Moodle силабусами, робочими програмами, планами семінарів, лекцій і т.д з ОК «Основні проблеми світового і українського джерелознавства та археографії», «Грантовий менеджмент», «Історична пам'ять як наукова та суспільна сфера».

9) для прозорості, чіткості і зрозумілості для усіх учасників освітнього процесу розробникам навчального плану щороку його затверджувати та оприлюднювати на сайті кафедри історії України.

10) завантажувати інформацію, щодо результатів опитувань на офіційний сайт одразу після їх опрацювання.

Було визначено першочергові кроки у реалізації цих рекомендацій. Зокрема, ухвалено продовжити практику інформування здобувачів ВО щодо можливостей інформальної/неформальної освіти; оновити найновішою літературою список літератури до курсів «Теорія і методологія історії», «Історія українсько-російських відносин (XX – початок XXI ст.)»; вилучити російськомовну літературу з навчальних дисциплін «Теорія і методологія історії», «Методика і академічна доброчесність наукових досліджень з історії та археології».

На засіданні виступили також викладачі, які забезпечують викладання дисциплін на ОП. Вони поділилися досвідом викладання освітніх компонентів, повідомили про публікації, які вони видали упродовж навчального року, що прямо чи опосередковано стосуються їхніх дисциплін, проінформували про новітні публікації вітчизняних та зарубіжних вчених-істориків. На засідання кафедри було запрошено також здобувачів вищої освіти. Так, студент II курсу Юрій Злотін рекомендував запровадити «Методику графічної фіксації археологічних матеріалів у наукових дослідженнях», що включає, також роботу студентів з 3D-принтером в археологічній лабораторії. Студентка I курсу Валерія Свідницька запропонувала запровадити навчальну дисципліну «Поділлезнавство».

III. Публічна зустріч із стейкхолдерами, випускниками і здобувачами вищої освіти

18 листопада на історичному факультеті відбулася зустріч із стейкхолдерами, випускниками і здобувачами вищої освіти освітніх програм 032 Історія та археологія бакалаврського (гарант – кандидат історичних наук, доцент Сергій СИДОРУК), магістерського рівнів (гарант – доктор історичних наук, професор Олександр КОМАРНИЦЬКИЙ), рівня доктора філософії (гарант – доктор історичних наук, професор Анатолій ФІЛІНЮК). Зустріч вступним словом відкрив завідувач кафедри історії України, доктор історичних наук, професор Олександр ЗАВАЛЬНЮК. Учасниками зустрічі були понад 30 осіб. Низку пропозицій щодо вдосконалення цих освітніх програм висловили експерт НАЗЯВО, кандидат історичних наук, доцент Національного університету біоресурсів і природокористування України Наталія ШЕВЧЕНКО, кандидат історичних наук, завідувач кафедри Хмельницького кооперативного торговельно-економічного інституту Володимир КОЦЮК, кандидат економічних наук, заступник директора Фахового коледжу економіки, права та інформаційних технологій ПЗВО «Кам'янець-Подільський податковий інститут» Валерік ОГАНЕСЯН, заступник директора Державного архіву Хмельницької області Олександр ВОЙТОВИЧ, заступник директора Кам'янець-Подільського міського архіву Оксана МАСЛЯНКО, директор Деражнянського міського історичного музею Леся ДОЛІНСЬКА, кандидат історичних наук, завідувач науково-експозиційного відділу Кам'янець-Подільського державного історичного музею-заповідника Сергій КАЛУЦЬКИЙ, заступник директора Малієвецького історико-культурного музею Олена РАДЗИВІЛЛ, заступник начальника відділу культури, національностей, релігій та туризму Городоцької міської ради Сергій ЩУР, випускники, студенти. Висловлені побажання будуть взяті до уваги гарантами під час роботи над проектами освітніх програм.. Зокрема,

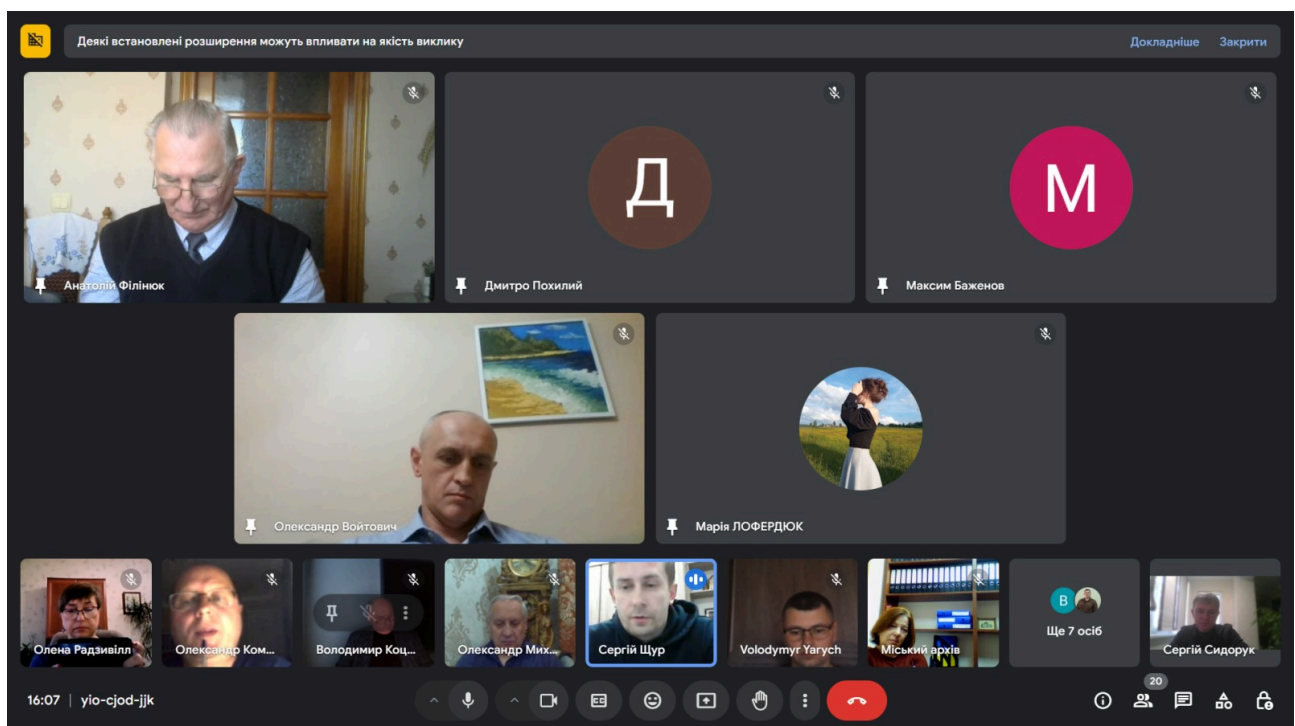
- Н. Шевченко: зменшити кількість кредитів на кваліфікаційну роботу, а також вилучити таку складову як «Атестація» (у низці ЗВО вона відсутня) і за рахунок цього запровадити дисципліну «Актуальні проблеми історичних досліджень». Розширити назву дисципліни «Історична пам'ять як наукова та суспільна сфера» і подати її у такій редакції «Історична пам'ять та культурна спадщина України».
- В. Оганесян: запровадити вивчення навчальної дисципліни «Історія економічної думки».
- О. Маслянко: запровадити вивчення навчальної дисципліни «Українська та зарубіжна історична література».
- С. Калущий: запровадити вивчення навчальної дисципліни «Замкова археологія».
- Л. Долінська: запровадити вивчення навчальної дисципліни «Матеріальна і нематеріальна культурна спадщина», проводити практики у музеї, експедиції у села Деражнянщини для збору елементів нематеріальної

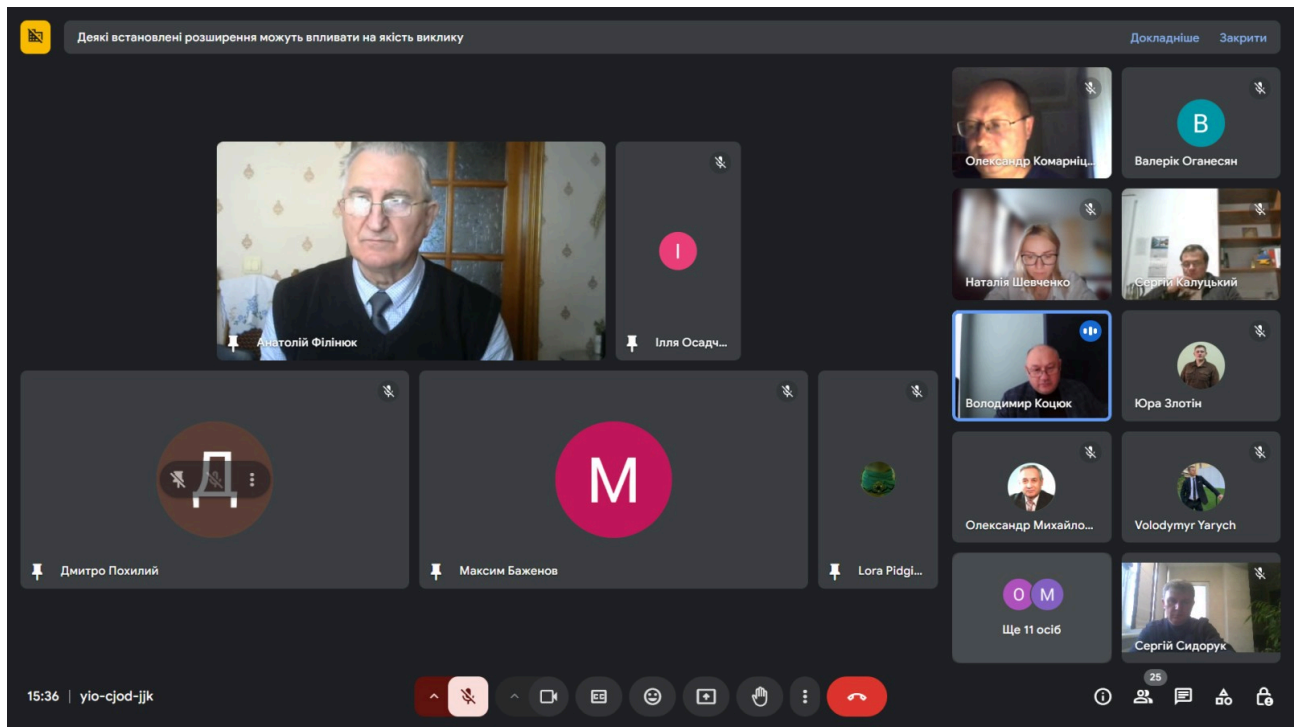
культурної спадщини, екскурсії до пам'яток архітектури, історії, до міського, громадських музеїв Деражнянщини.

- О. Радзивілл: у контексті вивчення навчальної дисципліни «Історична пам'ять як наукова та суспільна сфера» вивчати елементи реставраційних робіт.
- С. Щур: більшу увагу приділити пам'яткоохоронній діяльності, запровадити спецкурс, присвячений проблемам штучного інтелекту.
- Ю. Злотін: розширити перелік дисциплін, які стосуються технологічних аспектів археології, зокрема, комп'ютерного моделювання, аеро- і фоторозвідок.
- Ю. Павлинський (здобувач вищої освіти І курсу): розробити нову дисципліну або ж інтегрувати її в рамки якоїсь археологічної дисципліни, присвячену принципам 3D моделювання для реконструкції археологічних артефактів. Необхідно, аналогічно попередній пропозиції, вивчати фіксацію археологічного матеріалу (замальовки кераміки та інших предметів, створення плану розкопу і т.д.). Приблизна назва дисципліни/спецкурсу: «3D-моделювання та графічна фіксація археологічного матеріалу».

Цілком позитивно освітню програму оцінили Володимир Коцюк, Олександр Войтович, випускники Максим Сльозкін, Володимир Ярич, здобувка вищої освіти Валерія Свідницька.

Інформація про зустріч вміщено у соціальних мережах <https://history.kpnu.edu.ua/2024/11/18/zustrich-iz-stejkholderamy-vypusknykamy-i-zdobuvachamy-vyshchoi-osvity-osvitnoi-prohramy-032-istoriia-ta-arkheolohiia/>
<https://www.facebook.com/groups/394758617833481>

Пропозиції щодо вдосконалення освітніх програм

Якість підготовки фахівців спеціальності Історія та археологія стейкхолдерами, випускниками, здобувачами вищої освіти оцінено на високому рівні, проте, водночас, актуальною залишається пропозиція щодо збільшення кількості практичного компоненту у підготовці фахівців. Водночас, експертна група, яка на початку жовтня 2024 р. здійснювала акредитаційну експертизу, навпаки, відзначила, що в ОП запроваджено сучасні освітні компоненти практичного спрямування (Грантовий менеджмент, Історична експертиза: сучасні підходи і методи, Цифрові інструменти і технології в історичних та археологічних дослідженнях), що дозволяє поєднувати традиційну методологію та практичні новації. Вони звернули увагу на такий позитив, як систематичне залучення викладачів-практиків до реалізації освітнього процесу на постійній основі, у т. ч. як сумісників.

Здобувачі вищої освіти запропонували в освітній програмі другого (магістерського) рівня вищої освіти збільшити кількість дисциплін практичного характеру. Зокрема, вони звертають увагу на необхідності розширити їхні знання щодо технологічних аспектів археології, зокрема, комп'ютерного моделювання, аеро- і фоторозвідок через запровадження навчальної дисципліни «Методика графічної фіксації археологічних матеріалів у наукових дослідженнях». Здобувачі висловлювалися і щодо вивчення принципів 3D моделювання для реконструкції археологічних артефактів.

Робоча група вдячна здобувачам за рекомендації задля вдосконалення освітньої програми і візьме їх до уваги у роботі над проектом ОП. Щодо дисциплін, пов'язаних з археологією, то освітня програма містить такі дисципліни як «Актуальні проблеми археологічних досліджень», «Цифрові

інструменти і технології в історичних та археологічних дослідженнях». Гарант ОП зверне увагу науково-педагогічних працівників які забезпечують викладання цих ОК щодо врахування пропозицій студентів, зокрема щодо технологічних аспектів археології, вивчення принципів 3D моделювання. Крім того, значна частина дисциплін з археології викладається на бакалавраті. Зважаючи на те, що освітня програма має історичне спрямування, тому акцент робиться на відповідних освітніх компонентах (професійної підготовки), а також компонентах загальної підготовки, які передбачені державним стандартом. Щодо дисциплін практичного характеру, то в освітній програмі є дисципліни, зміст яких значною мірою пов'язаний із практичною складовою («Методика викладання історичних дисциплін в закладах вищої освіти», «Студіювання історичних джерел», «Цифрові інструменти і технології в історичних та археологічних дослідженнях», «Історична експертиза: сучасні підходи і методи»). Крім того, здобувачі вищої освіти проходять дві практики – виробничу науково-дослідну практику в архіві, виробничу педагогічну асистентську практику. Водночас, в одній із анкет пропонувалося вилучити з ОП навчальну дисципліну «Методика і академічна доброчесність наукових досліджень з історії та археології». Дана пропозиція не зможе бути реалізована оскільки вивчення цього ОК передбачено Стандартом вищої освіти (СК 01, 02, 05, 08, 10; ПРН 01, 02, 03, 05, 07).

Будемо намагатися врахувати пропозиції випускників. Зокрема, робча група запропонує професору В.С. Степанкову поглибити практичну складову під час викладання дисципліни «Методика викладання історичних дисциплін в закладах вищої освіти». Необхідно реалізувати пропозицію щодо поглиблення та вдосконалення комунікації між студентами та стейкхолдерами. Цікава пропозиція щодо «збільшення кількості годин на власне історичні дисципліни (історія, археологія, історіографія, теорія і методологія історії), ніж іншим побічним і другорядним предметам». Однак, не можемо її реалізувати, оскільки стандарт вищої освіти передбачає і вивчення освітніх компонентів загальної підготовки. Щодо пропозиції «дослідження всесвітньої історії повинно бути більш всеохоплюючим і стояти на тому ж високому рівні, як вивчення історії України», то вона цікава. Водночас, вона стосується більше ОП Історія бакалаврського рівня вищої освіти, де вивчаються історія України та всесвітня історія. Надійшла пропозиція щодо підвищення ефективності та якості освіти за допомогою цифрових технологій. Зауважимо, що студенти мають змогу опановувати навчальну дисципліну «Цифрові інструменти і технології в історичних та археологічних дослідженнях». Один із випускників висловився щодо налагодження комунікації між викладачами і студентами, зокрема надання останнім психологічної підтримки. Університет забезпечує освітню, організаційну, інформаційну, консультативну та соціальну підтримку, підтримку фізичного та ментального здоров'я здобувачів вищої освіти. Студенти завжди можуть звернутися до куратора, органів студентського самоврядування, адміністрації факультету, які завжди відкриті для спілкування. В університеті функціонує соціально-психологічна служба здійснює соціальну підтримку, надає безкоштовні послуги для всіх учасників освітнього процесу.

Пропозиції стейкхолдерів також буде вивчено. Стейкхолдери рекомендували ввести нові дисципліни. Щодо таких дисциплін як «Тафономія», «Історія економічної думки», «Українська та світова історична література», «Замкова археологія» «Матеріальна і нематеріальна культурна спадщина», «Штучний інтелект», то завідувачам профільних кафедр буде запропоновано по можливості розробити і включити їх до вибіркового освітніх компонентів. Щодо «Основ проєктної діяльності», то ОП містить дисципліну «Грантовий менеджмент» і дубляж дисциплін не доцільний. Зверталася увагу на приділення більшої уваги пам'яткоохоронній діяльності. У відповідь зазначимо, що здобувачі вищої освіти бакалаврського рівня вивчають навчальну дисципліну «Пам'яткознавство». Щодо студентів-магістрів, то вони студіюють такі дисципліни як «Історична експертиза: сучасні підходи і методи», «Історична пам'ять як наукова та суспільна сфера», у яких прослідковуються окреслені проблеми. Сама пам'яткоохоронна діяльність не є предметною областю ОП. Додаткового вивчення потребує пропозиція щодо зменшення кількості кредитів на кваліфікаційну роботу, а також вилучення такої складової як «Атестація», і за їх рахунок запровадити дисципліну «Актуальні проблеми історичних досліджень». Буде запропоновано професору О.Є. Лисенку розглянути питання про розширення назви дисципліни «Історична пам'ять як наукова та суспільна сфера» і викласти її у такій редакції «Історична пам'ять та культурна спадщина України».

Гарант

**ОПП «Історія та археологія»
магістерського рівня освіти**

Олександр КОМАРНИЦЬКИЙ

Завідувач

кафедри історії України

Олександр ЗАВАЛЬНЮК